

Zainteresowania i motywacja w procesie efektywnego nauczania

Rozwijanie zainteresowań to jeden z czynników umysłowego wychowania człowieka. W dobie cyfryzacji obecnej w każdej dziedzinie życia nie jest łatwo mówić o zainteresowaniach uczniów, a tym bardziej efektywnie je rozwijać. Szczególnie że – jak się wydaje – interesuje ich wyłącznie własny tablet, dron czy smartfon... Trzeba więc uświadomić sobie, że rozwijanie zainteresowań nie jest odrębnym obszarem edukacji, lecz bardzo ściśle łączy się, zażębia z wieloma różnymi czynnikami. W ogromnej mierze należy do nich motywacja, będąca punktem wyjścia do wszelkiej aktywności poznawczej.

Zainteresowania, ciekawość, motywacja...

Czym są same zainteresowania? Zadziwiająco jest to, że już w 1929 r. Bogdan Nawroczyński w zainteresowaniach dostrzegł symptomy potrzeb kulturalnych, czyli potrzeb wytwarzanych przez kulturę. Autor zwrócił uwagę, że „pobudka do uczenia się musi tkwić w uczącej się jednostce. Nazywamy ją zainteresowaniem” (Nawroczyński, 1929, s. 4). Natomiast współcześnie według Wincentego Okonia „zainteresowania uważa się za wyuczony składnik zachowania, nabywany w toku orientacyjno-badawczej aktywności dziecka” (Okon, 2001, s. 346). Warto tu przytoczyć dwa określenia używane przez obydwu autorów. Mimo że dzieli ich sporo różnica wieku, zarówno jeden, jak i drugi mówi o motywacji do działania edukacyjnego. Nazywają ją: „pobudką do uczenia się” oraz „aktywnością dziecka”. Zatem nie można mówić o rozwijaniu zainteresowań bez wzbudzania motywacji! Marzena Żylińska uważa, że motywacja jest wręcz pochodną ciekawości i zainteresowań ucznia.

Na zainteresowania składają się ich określone cechy, czyli treść, zakres, siła, trwałość i struktura. Antonina Gurycka twierdzi, że „zainteresowania są utrwaloną, tj. pojawiającą się często i ukierunkowaną jednolicie ciekawością. Tak więc zaciekawienia stanowią podstawowy element struktury zainteresowań” (Gurycka, 1989, s. 13).

Czym z kolei jest ciekawość? Mówiąc w dużym skrócie: jest to pragnienie poznania, poszukiwania czegoś, chęć zbadania. Jeśli do ciekawości dołączają się pozytywne emocje, to mogą się one stać siłą napędową konkretnego działania czy zachowania. Ta siła, wywołana przez pobudzenie ciekawości u uczniów, powoduje działania, których rezultatem jest coś najbardziej pożądanego przez szkołę – bardzo dobre wyniki w nauce.

Wszyscy uczniowie dysponują nieograniczonym potencjałem twórczym. Aby go wykorzystać, należy zmotywować ucznia do pracy poznawczej, czyli po prostu do nauki. Mając na uwadze to, jak wielki wpływ na rozwój wielu obszarów

osobowości młodego człowieka wywierają zainteresowania, warto zastanowić się, od czego zacząć: od rozwijania zainteresowań czy też od samego motywowania do poznawania świata.

My proponujemy rozpocząć od motywacji, czyli wspólnego z młodym człowiekiem sprawdzania, co może go zainteresować. Zainteresowania bowiem wpływają zarówno na skuteczność uczenia się, jak i na motywację jednostki. Trzeba też zdawać sobie sprawę, jak bardzo na rozbudzanie i pogłębianie zainteresowań uczniów może oddziaływać ich mądre, inspirujące i zaangażowane otoczenie społeczne. Według Johna W. Atkinsona „termin motywacja odnosi się do wzbudzania tendencji do działania, której dana osoba doświadcza jako *chęć czegoś*. Szczególny cel konkretnego stanu motywacyjnego jest określony przez sytuację” (Cofer, Appley, 1972, s. 15).

Badania motywacji

Aby sprawdzić, jakie sytuacje rozbudzają motywację uczniów w sferze aktywności poznawczej,

przeprowadziliśmy badania, w których wzięło udział 2 035 uczniów ze szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych z Polski południowo-wschodniej.

Przedmiotem badań było uzyskanie informacji na temat motywacji uczniów, zaś ich celem – poznanie czynników determinujących do działania i sprawdzenie, na ile nauczyciele i rodzice wpływają na aktywność uczniów, czyli na ich motywację do nauki.

Punktem wyjścia do badań była ogromna ilość wypowiedzi wielu nauczycieli dotycząca braku motywacji wśród ich uczniów. W związku z tym sformułowaliśmy problem główny i problemy szczegółowe, czyli „pewne pytanie lub zespół pytań, na które odpowiedzi ma dostarczyć badanie” (Nowak, 1970, s. 214).

Problem główny wyraziłyśmy pytaniem o główne motywy współczesnych uczniów. Kolejnym krokiem metodologicznym musiało być sformułowanie rejestru mniejszych zagadnień, czyli tzw. problemów szczegółowych, również w formie pytań.

Nadałyśmy im następujące brzmienie:

- Jakie rady dotyczące motywacji młodzież ma dla rodziców i nauczycieli?
- W jakim stopniu młodzież czuje się zmotywowana do nauki przez rodzica?
- W jakim stopniu młodzież czuje się zmotywowana do nauki przez nauczyciela?
- Jak często młodzież dostaje pochwały i jest doceniana przez rodzica?
- Jak często młodzież dostaje pochwały i jest doceniana przez nauczyciela?

Postawiłyśmy hipotezę główną – przypuszczenie, że młodzież motywuje się do pracy tylko poprzez otrzymywanie nagród. Hipoteza główna i szczegółowe zostały następnie poddane weryfikacji. Przeanalizowałyśmy obszerny materiał empiryczny (zebrany w badaniu diagnostyczno-weryfikującym). Wyniki pozwoliły nam na sformułowanie wniosków i uogólnień do dalszej pracy pedagogicznej.

W badaniach wykorzystaliśmy przygotowaną wcześniej ankietę, która służyła gromadzeniu informacji udzielanych przez młodzież. Ankietę przeprowadziliśmy wśród uczniów małopolskich i podkarpackich szkół ponadpodstawowych. Narzędziem badawczym służącym do realizacji wybranej techniki badań był kwestionariusz dla ucznia, który zamieszczamy poniżej.

Ankieta

Drogi Uczniu!

Jedyną trudniejszą rzeczą od bycia nastolatkiem jest bycie rodzicem/nauczycielem dziecka lub nastolatka. Dorośli zapominają, jak to jest być w Waszym wieku.

Jakich 5 rad udzieliłbyś rodzicom/nauczycielom, którym zależy na tym, żebyś był zmotywowany do nauki?

Odpowiedz na pytania:

Zastosuj skalę od 1 do 10, gdzie 1 oznacza bardzo rzadko, 5 – często, 10 – bardzo często.

1. Jak często czujesz się zmotywowany do nauki przez rodzica?
2. Jak często czujesz się zmotywowany do nauki przez nauczyciela?
3. Jak często dostajesz pochwały i jesteś doceniany przez rodzica?
4. Jak często dostajesz pochwały

- rodziców: 29 (4%);
- nic: 24 (ok. 4%);
- przyjaciół: 13 (2%);
- nauczyciela: 10 (1,5%).

Jak wynika z powyższych danych, uczniowie gimnazjum stawiają na pierwszym miejscu nagrody jako swój główny motywator do nauki. Trzeba jednak zaznaczyć, że nagrody w ich ujęciu nie dotyczą wyłącznie wymiaru materialnego, choć ten zdecydowanie przeważa. Są to m.in.: nowy telefon, komputer, motor, dostęp do internetu, granie na komputerze, pieniądze, zakup zwierzątka, jedzenie, prawo jazdy, wycieczka z rodziną, wyjazd na wakacje, podróże zagraniczne itp. Ponadto gimnazjaliści podają, że motywują ich dobre oceny, odpoczynek, czas wolny po nauce, koncert ulubionego zespołu, możliwość uprawiania sportu, pochwały, docenianie, dobre słowa, okazywanie miłości, zapewnienia, pogratulowanie, wyjazd do kogoś znajomego, uścisk ręki, wsparcie, dobra rada, wiara dorosłych, że dziecko da radę. Inaczej na postawione pytanie odpowiedzieli uczniowie szkół średnich. Zdecydowana większość

i jesteś doceniany przez nauczyciela?

5. Który z motywatorów jest dla Ciebie najważniejszy? Zapisz jeden.

- nic: 25 (2%);
- koledzy, przyjaciele: 15 (ok. 1,3%);
- stosunek nauczyciela do ucznia: 12 (ok. 1%);
- ciekawy sposób prowadzenia lekcji: 7 (0,6%);
- warunki do nauki: 7 (0,6%).

Analiza danych i wnioski

Łącznie w badaniu wzięło 2 035 uczniów – 1 129 gimnazjalistów (55% ogółu badanych) i 906 uczniów szkół średnich (45%). Struktura szkół, do których uczęszczają ankietowani, wygląda następująco:

- Brzesko: 192 uczniów szkół średnich (21%);
- Rzeszów: 847 gimnazjalistów (75%), 482 uczniów szkół średnich (53%);
- Tarnów: 181 gimnazjalistów (16%), 163 uczniów szkół średnich (18%);
- Kraków: 101 gimnazjalistów (9%);
- Przemyśl: 69 uczniów szkół średnich (8%).

Uczniowie gimnazjum podali w ankiecie następujące motywatory:

- nagrody: 561 odpowiedzi (50%);
- własna przyszłość i chęć zdobywania wiedzy: 380 (34%);
- rodzice: 67 (6%);
- złe, słabe oceny: 50 (4%);

Z kolei uczniowie szkół średnich wskazali na:

- własną przyszłość/chęć zdobywania wiedzy: 376 odpowiedzi (57%);
- nagrody: 160 (24%);
- złe oceny/strach: 39 (6%);

ankietowanych, bo aż 57%, na pierwszym miejscu stawia swoją przyszłość i motywację wewnętrzną. Młodzież jasno określa, że wiedza, informacje i umiejętności są bardzo przydatne i ważne w życiu, wskazuje na: chęć zdania matury, egzaminu zawodowego, pracę, wiedzę o świecie, zawód, studia, zarobki, pracę za granicą, utrzymanie przyszłej rodziny, ambicję, pasję, satysfakcję, zrozumienie lekcji, chęć wypowiadania się na różne tematy, chęć zdobycia wiedzy na temat różnych zagadnień i umiejętność jej wykorzystywania, uczenie się dla siebie, możliwość stawiania się lepszym człowiekiem, realizowanie swoich planów związanych z nauką. Warto zauważyć, że potrzeba konkretnych nagród jako czynników motywujących do nauki mija wraz

z wiekiem badanych. Im dzieci stają się starsze, tym bardziej ich motywacja przesuwa się w kierunku rozumienia sensu uczenia się i zdobywania wiedzy. Jakże z tego wnioski mogą wyciągnąć nauczyciele?

Może pomogą w tym następujące pytania do refleksji:

- Co dla mnie jako nauczyciela (wychowawcy, pedagoga) wynika z tej wiedzy?
- Co powinienem zmienić we własnej motywacji?
- W jaki sposób wykorzystam tę wiedzę w pracy dydaktycznej z uczniami, zwłaszcza pod kątem rozwijania ich zainteresowań?
- W jaki sposób wykorzystam tę wiedzę w celu większego sprzymierzenia się z rodzicami?
- Co mogę zrobić już jutro?

Podsumowaniem niech będą słowa Williama Jamesa: „Nauczając, masz wypracować u swojego ucznia takie wewnętrzne zainteresowanie tym, czego masz zamiar go nauczyć, żeby każdy inny przedmiot uwagi został przepędzony z jego myśli; następnie przedstaw mu temat tak sugestywnie i frapująco, by zapamiętał go do końca życia! Na koniec wzbudź w nim zżerającą go ciekawość i pragnienie poznania innych elementów wiedzy związanych z tym tematem” (Galloway, 1988, s. 13).

Życzymy powodzenia!

Bibliografia

Cofer Ch.N., Appley M.H., (1972) *Motywacja: teoria i badania*, Warszawa: PWN. | Galloway Ch., (1988), *Psychologia uczenia się i nauczania*, t. 1, Warszawa: PWN. | Gurycka A., (1989), *Rozwój i kształtowanie zainteresowań*, Warszawa: WSiP. | Nawroczyński B., (1929), *Dynamika zainteresowań*, „Kwartalnik Pedagogiczny Organu Sekcji Pedagogicznej Stowarzyszenia Chrześcijańsko-Narodowego Nauczycielstwa Szkół Powszechnych”, nr 1. | Nowak S., (1970), *Metodologia badań socjologicznych*, Warszawa: PWN. | Okoń W., (2001) *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie „Żak”. | Żylińska M., (2013), *Neurodydaktyka. Nauczanie i uczenie się przyjazne mózgowi*, Toruń: Wydawnictwo Naukowe UMK.

Lilianna Kupaj

Trener, coach, wykładowca akademicki. Właściciel i dyrektor zarządzająca firmy Szkoła Coachingu Lilianna Kupaj, prezes zarządu i fundatorka Fundacji Świadomego Rozwoju Edukacji. W 2015 r. uhonorowana tytułem Kreator Kompetencji Społecznych. W 2012 r. nominowana na Ambasadorkę Przedsiębiorczości Kobiet. Jako trener specjalizuje się w coachingu życiowym, edukacyjnym i biznesowym, komunikacji, zarządzaniu emocjami, zarządzaniu przez wartości.

Autorka czterech książek poświęconych coachingowi życiowemu i edukacyjnemu: *Twój podręczny mentor*, *Coaching przy kuchennym stole*, *Kompetencje coachingowe nauczycieli*, *Kompetencje trenerskie w pracy nauczyciela*. Zapoczątkowała w Polsce nurt coachingu edukacyjnego i wypuściła w świat pierwszych nauczycieli – coachów. Założyła Fundację Świadomego Rozwoju Edukacji, aby móc na szeroką skalę ulepszać polską edukację.

Wiesława Krysa

Coach, trener w edukacji, nauczyciel dyplomowany w Szkole Podstawowej nr 17 w Tarnowie.

Autorka publikacji w prasie pedagogicznej: „Co Słysać”, „Szkoła Specjalna”, „Wychowawca”, „Świat Ciszy”, TRENDY, „Hejnał Oświatowy”, na witrynie internetowej „Edukator 2”. Współautorka książek *Kompetencje coachingowe nauczycieli*. *Jak rozwijać potencjał ucznia* (Wolters

Kluwer, Warszawa 2014) oraz *Kompetencje trenerskie w pracy nauczyciela. Jak motywować ucznia do pracy* (Wolters Kluwer, Warszawa 2015).

Laureatka konkursu „Kreatywny Nauczyciel Małopolski” (2015) w kategorii szkół podstawowych.

